

США І КРАЇНИ СХОДУ

УДК 94(73)092:327,5 (53+569,4)

<http://doi.org/10.17721/2521-1706.2016.02.99-106>

Віталій Бузань,

кандидат історичних наук, викладач,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»

ВПЛИВ ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ НА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ США ЩОДО АРАБСЬКО-ІЗРАЇЛЬСЬКОГО КОНФЛІКТУ

***Анотація.** У статті аналізується політика США щодо арабсько-ізраїльського конфлікту в часи холодної війни. Особлива увага приділяється дослідженню впливу американсько-радянського суперництва на формування концептуальних засад політики США щодо близькосхідного конфлікту.*

З'ясовано позицію США напередодні та під час арабсько-ізраїльських війн. Американці були зацікавлені у перемозі Ізраїлю. При цьому США намагалися запобігти ескалації близькосхідного конфлікту та уникнути прямої конфронтації з СРСР, який підтримував арабські країни.

Досліджено формування концептуальних підходів США до мирного врегулювання близькосхідного конфлікту. США хотіли відігравати провідну роль у мирному процесі на Близькому Сході та намагалися відсторонити СРСР від участі в політичному врегулюванні арабсько-ізраїльського конфлікту.

Проаналізовано погляди представників американського політичного істеблішменту та академічного середовища щодо політики США стосовно арабсько-ізраїльського конфлікту та відносно розвитку американсько-радянських відносин з питань близькосхідного мирного врегулювання. Одна частина американської політикоформуючої еліти розглядала арабсько-ізраїльський конфлікт через призму американсько-радянського суперництва та звинувачувала СРСР у ескалації близькосхідного конфлікту. Інша частина американського істеблішменту пропонувала менше уваги приділяти американсько-радянському суперництву на Близькому Сході та зосередитися натомість на врегулюванні арабсько-ізраїльського конфлікту.

Ключові слова: США, СРСР, Близький Схід, арабсько-ізраїльський конфлікт.

Протягом останніх десятиліть Сполучені Штати Америки докладали значних зусиль для того, щоб добитися мирного врегулювання конфлікту між арабськими країнами та Ізраїлем та вирішити палестинську проблему. Критичний аналіз досвіду набутого США в процесі врегулювання арабсько-ізраїльського конфлікту можна використати на сучасному етапі близькосхідного мирного процесу.

З теми дослідження існують наукові праці зарубіжних та вітчизняних дослідників, яким притаманний різний ступінь інформативності й критичного аналізу подій. Найбільш відомими американськими фахівцями з питань близькосхідної політики є В. Квандт, Дж. Кемпбелл, Дж. Сіско, Г. Сондерс, Ю. Ростоу, А. Атертон, В. Лакер, С. Спігел, П. Хахн, А. Перлмуттер. Серед російських дослідників близькосхідної політики США варто відзначити Є. Примакова, Є. Пирліна, О. Колобова, М. Пеліпаса, В. Румянцева, М. Нарінського, Г. Мирського.

Вітчизняні дослідники внесли вагомий внесок у дослідження політики США щодо арабсько-ізраїльського конфлікту. Професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка Б. М. Гончар досліджував роль та значення арабсько-ізраїльського конфлікту в процесі формування зовнішньополітичного курсу США щодо СРСР в 1970–1980-ті рр., а також американську близькосхідну політику на сучасному етапі [1]. Різноманітні аспекти політики США щодо арабсько-ізраїльського конфлікту висвітлені в роботах українських дослідників О. Коппель, В. Шведа, Ю. Скорохода, А. Захарченко, І. Зубаренко.

Більшість вітчизняних та закордонних дослідників обмежувалися з'ясуванням офіційної позиції США щодо близькосхідної конфлікту та мало уваги приділяли дослідженню механізму прийняття американським керівництвом зовнішньополітичних рішень з близькосхідних питань.

Мета статті – дослідити вплив американсько-радянського суперництва на процес формування та реалізації політики США щодо арабсько-ізраїльського конфлікту в часи холодної війни.

Представників американського істеблішменту та академічного середовища залежно від їх поглядів на роль арабсько-ізраїльського конфлікту в американсько-радянських відносинах можна умовно поділити на «глобалістів» (консерваторів) і «регіоналістів» (лібералів). «Глобалісти» розглядали арабсько-ізраїльський конфлікт через призму американсько-радянського суперництва, звинувачували СРСР у ескалації цього регіонального конфлікту, негативно ставилися до співпраці з СРСР з питань близькосхідного врегулювання. «Регіоналісти» пропонували менше уваги приділяти американсько-радянському суперництву на Близькому Сході та зосередитися на врегулюванні арабсько-ізраїльського конфлікту [2, с. 1195]. В часи холодної війни представники обох напрямків впливали на формування близькосхідної політики США.

Після завершення Другої світової війни в керівництві США не було єдності з питання майбутнього устрою Палестини. Білий дім підтримував ідею створення єврейської держави в Палестині, а Держдепартамент виступав проти.

У Держдепартаменті та Центральному розвідувальному управлінні попереджали, що підтримка США ідеї створення на території Палестини єврейської держави матиме негативні наслідки для американських стратегічних інтересів на Близькому Сході. США ризикують зіпсувати відносини з арабськими країнами, які виступають проти створення єврейської держави. Вороже налаштовані до США арабські країни можуть припинити постачати нафту до західних країн. Держдепартамент віддавав перевагу налагодженню відносин з арабськими країнами, які володіли значними нафтовими ресурсами. Погіршення американсько-арабських відносин опосередковано сприятиме розширенню сфери впливу СРСР на Близькому Сході. В Держдепартаменті припускали, що Кремль неодмінно спробує скористатися дестабілізацією ситуації на Близькому Сході для зміцнення своїх позицій в регіоні та намагатиметься залучити вороже налаштовані до США арабські країни на свій бік. Аналітики ЦРУ прогнозували, що в майбутньому СРСР позиціонуватиме себе в ролі захисника арабських країн для того, щоб отримати політичні дивіденди в близькосхідному регіоні [4, с. 751-752; 5, с. 1147-1159; 9, с. 36-37; 15].

США підтримали резолюцію Генеральної Асамблеї ООН про поділ Палестини на арабську та єврейську державу та визнали новостворену державу Ізраїль.

Напередодні арабсько-ізраїльських війн США намагалися переконати учасників близькосхідного протистояння не вдаватися до силового варіанту розв'язання існуючих проблем та спробувати врегулювати конфлікт дипломатичними методами. Під час Суецької кризи 1956 р. США намагалися вмовити Велику Британію і Францію не починати війну проти Єгипту. Американські експерти припускали, що воєнна операція проти Єгипту налаштує арабські країни проти Заходу та створить передумови для подальшого зміцнення позицій СРСР на Близькому Сході. США не хотіли псувати відносини з арабськими країнами, які були головними експортерами нафти [6, с. 62-99]. Перед початком наступних арабсько-ізраїльських війн США вмовляли керівництво Ізраїлю не починати бойові дії проти арабських країн. Американці попереджали ізраїльтян про можливість прямого втручання СРСР у близькосхідний конфлікт [7, с. 123-126, 140-146, 162-164; 10, с. 17-20, 25-27; 13, с. 87, 102-103, 115; 14, с. 28, 31, 35].

Під час арабсько-ізраїльських війн США співпрацювали з СРСР для того, щоб запобігти ескалації близькосхідного конфлікту та уникнути конфронтації між наддержавами. Напередодні «Шестиденної» (1967 р.) та «Жовтневої» (1973 р.) війни Вашингтон закликав Москву переконати арабські країни утриматися від початку війни проти Ізраїлю. Вашингтон попереджав Москву, що війни між їхніми близькосхідними союзниками можуть зашкодити американсько-радянським відносинам. Під час війн Білий дім підтримував постійний зв'язок з Кремлем щодо ситуації на Близькому Сході. Американські дипломати в Раді Безпеки ООН співпрацювали зі своїми радянськими колегами для того, щоб швидко розробити і прийняти резолюції про припинення вогню на Близькому Сході. Представники США в Раді Безпеки інколи затягували час та зволікали з голосуванням за резолюції для того, щоб дати можливість ізраїльській армії здобути перемогу у війні [7, с. 65, 68, 301, 304, 338, 345; 10, с. 15-17, 36-47, 67-70, 89, 111-113, 161-162; 12, с. 451-453, 459, 471, 498-499, 502-503; 13, с. 111].

США були не проти, щоб Ізраїль завдав воєнної поразки арабським країнам, які були регіональними союзниками Кремля. Вашингтон був зацікавлений в послабленні позицій СРСР в арабському світі. У Вашингтоні вважали, що в разі перемоги Ізраїлю виникнуть сприятливі умови для мирного врегулювання конфлікту. Арабські країни погодяться укласти мирну угоду з Ізраїлем для того, щоб повернути втрачені під час війни території. Якщо перемогу здобудуть армії арабських країн озброєні радянською зброєю, то Радянський Союз контролюватиме близькосхідну дипломатію. США хотіли відігравати провідну роль у близькосхідному мирному процесі [10, с. 143, 147, 160, 180; 12, с. 494, 498, 502, 518, 544; 14, с. 111].

Під час арабсько-ізраїльських війн СРСР неодноразово в завуальованій формі погрожував безпосередньо втрутитися в конфлікт на Близькому Сході та закликав США примусити Ізраїль припинити вогонь. Американські експерти вважали, що СРСР не збирався реалізовувати подібні погрози. Москва згадувала в своїх нотах про можливість прямого втручання у конфлікт лише для того, щоб надати їм більшої вагомості та серйозності. Подібні погрози були інструментом політичного та психологічного тиску на США та Ізраїль. Москва намагалася врятувати своїх близькосхідних союзників від повного розгрому [6, с. 995-996; 7, с. 403-405].

США вживали заходів для того, щоб запобігти радянському втручання у близькосхідний конфлікт. Під час Суецької кризи США застосували засоби

політичного й фінансового тиску на своїх західноєвропейських союзників та Ізраїль для того, щоб примусити їх негайно припинити бойові дії проти Єгипту та вивести свої війська з єгипетської території. Під час «Шестиденної війни» США наполегливо радили ізраїльтянам припинити наступ на сирійському фронті. Під час «Жовтневої війни» у відповідь на погрози з боку СРСР вдатися до односторонніх дій США привели свої збройні сили в стан підвищеної бойової готовності. Американці вжили такі превентивні та запобіжні заходи для того, щоб продемонструвати свою рішучість та застерегти СРСР від прямого втручання у конфлікт. Під час війни у Лівані (1982 р.) США неодноразово закликали Ізраїль припинити бойові дії та попереджали, що ігнорування їхніх вимог може негативним чином вплинути на двосторонні відносини. Ізраїль дослухався до порад США та припиняв вогонь [7, с. 402, 407-408, 414-415, 421-423; 12, с. 583-595, 606; 14, с. 121-122, 252].

Значна частина американських високопосадовців й представників науково-експертного середовища вважали, що Радянський Союз не зацікавлений у врегулюванні арабсько-ізраїльського конфлікту та віддає перевагу збереженню на Близькому Сході стану «ні війни, ні миру». Американці вважали, що СРСР використовує арабсько-ізраїльський конфлікт для зміцнення своїх позицій на Близькому Сході. Існування перманентної напруженості на Близькому Сході створює передумови для збільшення впливу СРСР у регіоні. У Вашингтоні вважали, що поставки арабським країнам радянської зброї сприяють загостренню конфлікту. В Кремлі побоювалися, що разі врегулювання близькосхідного конфлікту зменшиться залежність арабських країн від допомоги з боку СРСР [8, с. 2-9, 49-55, 61-65, 79-86; 17, с. 155, 365, 367].

У Вашингтоні вважали, що арабсько-ізраїльський конфлікт дестабілізував ситуацію на Близькому Сході, суттєво обмежував можливості американської близькосхідної дипломатії, негативним чином впливав на американсько-арабські відносини, збільшував залежність арабських країн від СРСР та в разі ескалації міг призвести до конфронтації між наддержавами. Завдяки врегулюванню арабсько-ізраїльського конфлікту США сподівалися стабілізувати ситуацію на Близькому Сході, налагодити дружні відносини з арабськими країнами, зміцнити власні позиції в регіоні та позбавити СРСР можливості використовувати конфлікт для збільшення свого впливу на Близькому Сході [2, с. 1208; 11, с. 350, 354, 368-369, 558; 17, с. 60-61, 320].

США в підходах до близькосхідного врегулювання дотримувалися принципу «земля в обмін на мир». Це означало, що арабські країни повинні визнати Ізраїль, укласти з ним мирний договір та дозволити його кораблям безперешкодно користуватися Суецьким каналом та Тиранською протокою. Після цього Ізраїль повинен вивести свої війська з окупованих територій [7, с. 638; 11, с. 358, 363-366]. США вважали, що після завершення близькосхідного врегулювання радянські військові радники повинні покинути арабські країни [12, с. 578-580; 17, с. 41-42, 70-84, 178-180, 189-192, 196, 198].

Після «Шестиденної війни» США почали більше уваги приділяти близькосхідному врегулюванню. У 1969 р. США запропонували план врегулювання конфлікту між Єгиптом, Йорданією та Ізраїлем («план Роджерса»). У 1970 р. США вдалося вмовити Єгипет та Ізраїль укласти перемир'я вздовж Суецького каналу терміном на три місяці (другий «план Роджерса»). Після

завершення цього терміну американці домовилися зі сторонами конфлікту про подальшу пролонгацію перемир'я [11, с. 576, 579, 582, 585; 14, с. 73-74].

На рубежі 1960–1970-х рр. США були готові співпрацювати з СРСР заради досягнення миру на Близькому Сході. Протягом 1972–1973 рр. американські та радянські представники обговорювали принципи близькосхідного врегулювання. Дві наддержави домовилися, що мирна угода повинна передбачати виведення ізраїльських військ з окупованих територій; визнання арабськими країнами Ізраїлю; свободу судноплавства через Тиранську протоку й Суецький канал; справедливе вирішення проблеми палестинських біженців. У 1973 р. була видана спільна американсько-радянська заява в якій обидві наддержави висловили готовність продовжувати докладати всіх зусиль для того, щоб добитися миру на Близькому Сході [11, с. 1294]. Американські та радянські представники були співголовами Женевської конференції з близькосхідного врегулювання (1973 р.).

Після завершення «Жовтневої війни» змінився концептуальний підхід США до близькосхідного врегулювання. По-перше, США тимчасово відмовилися від ідеї всеохоплюючого врегулювання і зосередилися на поетапному (частковому) врегулюванні конфлікту між арабськими країнами та Ізраїлем. По-друге, США припинили співпрацювати з СРСР з питань близькосхідного врегулювання.

У 1973 р. Держдепартамент очолив Г. Кіссінджер, який розглядав арабсько-ізраїльський конфлікт у контексті американсько-радянського протистояння. Новий очільник Держдепартаменту вирішив повністю виключити СРСР з близькосхідного мирного процесу та зробити США головним посередником на переговорах між арабськими країнами та Ізраїлем. Він вирішив припинити обговорювати з Москвою умови близькосхідного врегулювання для того, щоб позбавити СРСР можливості демонструвати своїм арабським союзникам свою значимість. На думку, Г. Кіссінджера, США не варто поспішати з врегулюванням арабсько-ізраїльського конфлікту. Стагнація переговорного процесу вигідна американцям тому, що демонструє арабським країнам нездатність СРСР відстоювати їхні інтереси. США не повинні примушувати Ізраїль йти на поступки арабським країнам поки вони є союзниками СРСР. Американцям варто запастися терпінням і чекати доки арабські країни відмовляться співпрацювати з Москвою і звернуться за допомогою до Вашингтону. Адже лише США можуть переконати ізраїльтян піти на поступки з питань врегулювання [11, с. 351-354, 368-376, 559, 578, 1279; 12, с. 749-752, 755, 794].

У 1974–1975 р. Єгипет, Сирія та Ізраїль підписали договори про роз'єднання військ в зоні Суецького каналу Голанських висот. Переговори про роз'єднання військ були вилучені з рамок Женевської конференції й проходили за посередництва США. Американці саботували відновлення роботи Женевської конференції тому, що вона дозволяла СРСР впливати на близькосхідне врегулювання і позбавляла США можливості бути єдиним посередником на мирних переговорах.

У 1975 р. впливова американська дослідницька установа інститут Брукінгса рекомендувала адміністрації відмовитися від часткового врегулювання арабсько-ізраїльського конфлікту та спробувати добитися всеохоплюючого врегулювання, а також скликати з цього питання міжнародну конференцію. Експерти пропонували дозволити СРСР брати участь у близькосхідному мирному процесі для того, щоб

позбавити Москву стимулів перешкоджати врегулюванню конфлікту [16, с. 286-302].

Адміністрація Дж. Картера дослухалась до рекомендацій інституту Брукінгса. В середині 1970-х рр. США поновили діалог з СРСР з питань близькосхідного врегулювання та погодилась відновити роботу Женевської конференції [3, с. 93-94, 102, 121; 18, с. 166-170, 191-192]. У 1977 р. була видана спільна американсько-радянська заява з Близького Сходу.

Держсекретар С. Венс прихильно ставитися до співпраці з СРСР з питань близькосхідного врегулювання та рекомендував президенту Дж. Картеру дозволити СРСР брати участь у близькосхідному мирному процесі для того, щоб Москва не перешкоджала справі досягнення миру на Близькому Сході. На його думку, СРСР був не зацікавлений в конфронтації з США на Близькому Сході [3, с. 112; 18, с. 164, 191-192].

Радник президента Дж. Картера з питань національної безпеки З. Бжезінський рекомендував не поспішати долучати СРСР до близькосхідного мирного процесу та відновлювати роботу Женевської конференції. Спочатку варто впевнитись, що Кремль справді готовий грати конструктивну роль в переговорному процесі. В обмін на скликання Женевської конференції Москва повинна вмовити арабські країни піти на поступки з питання врегулювання. Це дозволить пришвидшити процес досягнення миру на Близькому Сході. З. Бжезінський вельми скептично ставився до можливостей Женевської конференції й рекомендував укласти якомога більше мирних угод до початку її роботи. На думку З. Бжезінського, США допустилися тактичної помилки погодившись видати разом з СРСР спільну заяву щодо врегулювання на Близькому Сході. Він вважав, що США не варто співпрацювати з СРСР з питань врегулювання та намагатися самостійно добиватися миру на Близькому Сході. США добившись прогресу в справі врегулювання зможуть забезпечити безпеку для Ізраїлю, покращити відносини з поміркованими арабськими країнами та витіснити СРСР з Близького Сходу [3, с. 83, 87-88, 112-113, 519-520].

У 1977 р. концептуальний підхід США до врегулювання близькосхідного конфлікту знову змінилися. Американці відмовилися від ідеї відновлення роботи Женевської конференції та зосередили основну увагу на врегулюванні конфлікту між Єгиптом та Ізраїлем [3, с. 110-111, 120-121; 18, с. 203]. У 1979 р. за посередництва США був підписаний єгипетсько-ізраїльський мирний договір. Таким чином, США домоглися значного політичного успіху, встановили власну монополію на організацію близькосхідного мирного процесу, завдали політичної поразки СРСР на Близькому Сході та остаточно відсторонили Москву від врегулювання близькосхідного конфлікту.

У 1988 р. інститут Брукінгса рекомендував американській адміністрації скликати міжнародну конференцію з врегулювання на Близькому Сході та долучити СРСР до близькосхідного мирного процесу [16, с. 91-94]. Американське керівництво дослухалось до рекомендацій експертного середовища. В 1991 р. у Мадриді проходила міжнародна конференція з близькосхідного врегулювання співголовами якої були представники США та СРСР.

Отже, холодна війна впливала на формування близькосхідного напрямку зовнішньої політики США. У Вашингтоні припускали, що СРСР використовує арабсько-ізраїльський конфлікт задля власної вигоди та не зацікавлений в його

мирному врегулюванні. США намагалися відсторонити СРСР від участі в процесі врегулювання арабсько-ізраїльського конфлікту та самим стати головним спонсором близькосхідного мирного процесу. Американсько-радянська співпраця з питань близькосхідного врегулювання мала ситуативний і короточасний характер та швидко змінювалася періодами суперництва.

Література

1. Гончар Б. М. К вопросу о роли арабо-израильского конфликта в подходах США к отношениям с СССР (70-80-е годы) / Б. М. Гончар // Динамика арабо-израильского конфликта. Материалы научной конференции. – Нижний Новгород: Издательство Нижегородского университета, 1991. – С. 60-68.
2. Atherton A. Arabs, Israelis and Americans: A Reconsideration / Alfred Atherton // Foreign Affairs. – Summer 1984, – Vol. 62. – № 5. – P. 1194-1209.
3. Brzezinski Z. Power and Principle: Memoirs of the National Security Adviser, 1977-1981 / Zbigniew Brzezinski. – N.-Y.: Farrar, Straus, Giroux, 1983. – 587 p.
4. Foreign Relations of the United States, 1945. The Near East and Africa. – Vol. VIII. – Washington: G.P.O., 1969. – 1339 p.
5. Foreign Relations of the United States, 1947. The Near East and Africa. – Vol. V. – Washington: G.P.O., 1948. – 1377 p.
6. Foreign Relations of the United States, 1955–1957. – Vol. XVI: Suez Crisis, July 26–December 31, 1956. – Washington: G.P.O., 1990. – 1423 p.
7. Foreign Relations of the United States, 1964–1968. – Vol. XIX: Arab-Israeli Crisis and War, 1967. – Washington: G.P.O., 2004. – 1087 p.
8. Foreign Relations of the United States, 1969–1976. – Vol. XXIV: Middle East Region and Arabian Peninsula, 1969–72, Jordan, September 1970. – Washington: G.P.O., 2008. – 966 p.
9. Hahn P. Caught in the Middle East: U.S. Policy toward the Arab-Israeli Conflict, 1945–1961 / Peter Hahn. – Chapel Hill: University of North Carolina Press, 2004. – 398 p.
10. Kissinger H. Crisis: the Anatomy of Two Major Foreign Policy Crises / Henry Kissinger. – N.-Y.: Simon & Schuster, 2003. – 564 p.
11. Kissinger H. White House Years / Henry Kissinger. – Boston: Little, Brown and Company, 1979. – 1521 p.
12. Kissinger H. Years of Upheaval / Henry Kissinger. – N.-Y.: Simon & Schuster, 2011. – 1283 p.
13. Oren M. Six Days of War: June 1967 and the Making of the Modern Middle East / Michael B. Oren. – Oxford: Oxford University Press, 2002. – 446 p.
14. Quandt W. Peace Process: American Diplomacy and the Arab-Israeli Conflict Since 1967 / William B. Quandt. – Washington: Brookings Institution Press, 2001. – 488 p.
15. The Consequences of the Partition of Palestine, ORE 55, November 28, 1947. Central Intelligence Agency. [Electronic resource]. – URL: http://www.foia.cia.gov/sites/default/files/document_conversions/89801/DOC_0000256628.pdf
16. The Israeli-Palestinian Conflict. A Documentary Record, 1967-1990. Ed. by Yehuda Lukacs. – Cambridge: Cambridge University Press, 1992. – 549 p.
17. The Near East conflict. Hearing before the Subcommittee on Near East of the Committee on Foreign Affairs, House of Representatives Ninety-first Congress, second session, July 21-30, 1970. – Washington: G.P.O., 1970. – 383 p.
18. Vance C. Hard Choices: Critical Years in America's Foreign Policy / Cyrus Vance. – N.-Y.: Simon and Schuster, 1983. – 541 p.

Надійшла до редколегії 19.08.2016

Vitalii Buzan, Ph.D. in History, Lecturer, NTUU «KPI», Kyiv, Ukraine.

THE IMPACT OF THE COLD WAR ON U.S. POLICY TOWARD THE ARAB-ISRAELI CONFLICT

Abstract. The article considers U.S. policy toward the Arab-Israeli conflict during the Cold War. Special attention is paid to research the impact of the rivalry between the United States and the Soviet Union on U.S. Middle East policy-making process. The article provides the information on debates and differences of opinion about U. S. policy toward Arab-Israeli conflict within American political and scientific circles.

During Cold War years the Arab-Israeli conflict was entangled in the global rivalry between the United States and the Soviet Union. American leaders feared that the Arab-Israeli conflict could get out of hand and precipitate a Superpower conflict. The USA were interested in Superpower non-involvement in Arab-Israeli conflict and tried to avoid direct military confrontation with USSR in the Middle East.

The United States was actively involved in the Middle East peace settlement, played a vital role in reaching disengagement agreements and peace accords. The United States concentrated on a partial or an interim settlement and supported a process of step-by-step bilateral negotiations. The U.S. tried to exclude the Soviet Union from settlement of Arab-Israeli conflict and reduce of Soviet influence in the Middle East. The USA occasionally tried to reach consensus with the USSR on the general outline of a settlement between Arabs and Israel and issued joint statements on Middle East.

American conservative policy makers and analysts viewed the Arab-Israeli conflict through the prism of Cold War. In their point of view, the Soviet Union used the Arab-Israeli conflict as a means of penetrating in the Middle East, enhancing Soviet and reducing American influence in the region. Liberal policy makers and authors supported balanced and even-handed approach to the Arab-Israeli conflict and advised to resolve Arab-Israeli conflict and Palestine problem.

Keywords: *the USA, the USSR, the Middle East, the Arab-Israeli conflict.*

УДК 327(73+540)2000/2010

Ігор Горобець,
кандидат історичних наук, доцент,
Дипломатична академія України при МЗС України

ПОЛІТИКА США ЩОДО ІНДІЇ У 2000-х – 2010-х РОКАХ

Анотація. *Аналізуються відносини Індії і США в умовах глобалізації на початку XXI століття набули стратегічного виміру. США зацікавлені у залученні найбільшої демократії світу до процесу поширення демократії в Азії. Індія намагається використати стратегічні відносини зі США з метою зміцнення своїх позицій у світі не лише як регіональної потуги з ядерною зброєю, а й як глобального гравця. На заваді гармонійній співпраці Індії і США залишаються протиріччя, пов'язані з Пакистаном та асиметрією індійсько-пакистанських відносин. Індійсько-американські відносини мають великий потенціал для розвитку співробітництва в економічній, політичній, військово-технічній та інших сферах.*

У статті охарактеризовано суспільно-політичний та економічний розвиток Індії після розпаду Радянського Союзу та приходу до влади ІНК. Цей період був характерний зближенням та покращенням індійсько-американських відносин. Індія займає перше місце по торговельним відносинам із США. Тому Сполучені Штати Америки зацікавлені у подальшому співробітництві. Дуже важливим є той факт, що США визнали за Індією право мати статус ядерної держави. Водночас, США дотримуються політики нейтралітету у індійсько-пакистанському конфлікті. Також в статті наводяться факти, які свідчать про спільну політику обох держав у підтримці стабільності регіону та спільній позиції щодо стримування Китаю.

Ключові слова: *Індія, США, Китай, Пакистан, стратегічне партнерство, ядерна зброя.*

Сучасна Індія є країною контрастів. Це справжня цивілізація, одна із найдавніших на землі, яка суттєво вплинула на всесвітню історію та на своїх сусідів. За статусом у сучасній системі міжнародних відносин Індія – це регіональна держава, яка має ядерну зброю, великі демографічні ресурси, є